

Makale Geliş Tarihi: 21.04.2018
Kabul Tarihi: 31.05.2018

POLİTİKA KAVRAMININ SİYASET KAVRAMI YERİNE KULLANILMASI VE BİLİMSELLİK TARTIŞMALARI BAĞLAMINDA DEVLET OLGUSUYLA İLİŞKİSİ

Seçkin AKÖZ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
SBE Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
YL Öğrencisi

Öz

Siyasal bilimlerin, sosyal bir bilim alanı olarak sayılamayacağı yönündeki tartışmalar uzun yıllar devam etmiştir. Özellikle deneylerle sonuca ulaşamıyor olunması, bu bilimsellik tartışmalarının devam etmesinin temel nedenini oluşturmuştur. Ancak küreselleşme ve modernleşme süreçleri, bilimsellik tartışmaları devam eden politika bilimine yeni bir perspektif sunmuştur. Bu perspektif sayesinde siyasal karar ve davranışların neticeleri daha kolay anlaşılabilir ve mevcut siyasal gelişmeler doğru bir alana yönlendirilmiştir. Bu açıdan çağdaşlaşma dönemi, politika bilimine içerik ve metodolojik olarak ‘pozitif’ bir sosyal bilim niteliği kazandırmıştır. Bu çalışmada politika olgusu ve siyaset olgusu arasındaki etimolojik fark izah edilerek, çalışmanın genelinde politika kavramının siyaset kavramı yerine kullanılmasını hedefleyen bir yaklaşım sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca politika biliminin klasik anlamda bilimsellik tartışmalarının çizgisinde başlayarak modern anlamda politika biliminin bilimselliği tartışmalarına değinilmiş, çağdaş anlamda sosyal bilimlerin bir dalı olma serüvenine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Diğer yandan klasik anlamda ifade edilen ‘politika devlet için vardır’ anlayışının modern dönemde ulaştığı noktanın açıklığa kavuşturulması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Politika, Politika Bilimi, Devlet, İktidar, Bilimsellik

THE USE OF THE CONCEPT OF POLITICS INSTEAD OF THE CONCEPT OF POLICY AND ITS RELATIONSHIP WITH THE PHENOMENON OF STATE IN SCIENTIFIC DISCUSSIONS CONTEXT

Abstract

The debates on whether political science can be regarded as a field of science have been continued for many years. The main reason for this ongoing debate is the fact that the results cannot be achieved with experiments in the field of political science. However, the process of globalization and modernization has provided a new perspective on ongoing

issue of political science debate. Through this perspective, the conclusions of political decisions and behaviours are more easily understood and the current political developments are directed towards the right field. In this respect, the period of modernization has provided methodological and conceptual qualifications to political science. Therefore, political science is considered as a 'positive' social science. In this study, the etymological difference between the concepts of policy and politics is explained. By doing so, in general, the study provides to use the concept of policy and politics in the same sense. On the one hand, it is aimed to shed light on the adventure of social sciences in contemporary sense by referring the discussions of the political science from the line of the classical sense to the modern sense. On the other hand, it is aimed to clarify the understanding of 'politics has for the government' and to explain the point it reached in the modern period.

Key Words: Politics, Political Science, State, Political Power, Scientific

Giriş

Politika bilimi, geniş bir alanı kapsayan sosyal bir bilim dalıdır. 'Politika'yı, bilimsel bir konu olarak incelemeye başlamadan önce anlamı, amacı, özü ve kısaca niteliklerinin ne olduğu üzerinde durmak gerekmektedir. Bu açıdan politika biliminin kavramsal boyutuna değinmek sınırlarını belirlememize katkı sağlayacaktır. Aksi takdirde, değişim ve gelişim hızı her geçen gün artan politika olgusunun, ne olduğu sorusuna cevap aramadan, bilimsel katkı sağlamaya çalışmakla kavramın tarihsel bağından uzaklaşılacak ve sınırlarının belirlenmesi zorlaşacaktır.

Politika biliminin kavramsal yapısı incelenmek istendiğinde, ilk sözcük 'politika' olarak düşünülür. Ancak politika sözcüğünün eş anlamlısı olan 'siyaset' sözcüğü de üzerinde durulması gereken diğer bir önemli sözcüktür. Bu açıdan politika biliminin kavramsal yapısı incelenirken doğu ve batı coğrafyalarında ayrı anlam ifade eden politika ve siyaset sözcüklerinin etimolojik kökenleri üzerine bir yaklaşım ortaya koymak gerekmektedir. Çünkü her iki coğrafyada yaşayan insanların asırlardır süre gelen farklılıkları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu farklılıklar siyasal alandaki tanımlamalar ve yaklaşımlarda da ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan doğuda *siyaset* sözcüğüne teknik eğitime ve yönetme becerisi anlamı yüklenmişken, batı coğrafyasında *politika* sözcüğüne karşılık olarak kapsayıcı tek bir anlam bulabilmek mümkün gözükmemektedir. Nitekim çalışmamızda politika sözcüğü "*siyasal yapı* ve *siyasal sistemleri*" anlama tanımı üzerinden incelenecektir (Küçükalp, 2012: 23).

Diller kendilerine mahsus kuralları olan anlama sistemi olarak kabul edilmektedir. Bu sistemler kendi kuralları çerçevesinde birtakım

değişmeler ve gelişmeler kat etmektedir. Bu kurallar çerçevesinde aynı kökene bağlı olan bazı kelimeler, dilin tarihî gelişim süreci içerisinde, bir takım ses ayrılıklarıyla, bazı ses türemeleri ve değişimleriyle varlığını devam ettirdiği gibi farklı anlamlara da sahip olabilmektedir (İlhan, 2011: 468). Dolayısıyla kavramsal açıdan sosyal bir olgunun politik nitelik taşıyıp taşımadığının anlamak açısından *politika* kelimesinin etimolojik kökenini doğru olarak tahlil etmek gerekmektedir. Çünkü etimolojik yaklaşım; kavramları, onları oluşturan kelimelerin anlamlarından hareketle açıklamamızı sağlayabilecek bir yaklaşım türüdür (Çam, 2005: 21). Bu bağlamda politika biliminin kavramsal sınırlarını belirlemeye politika ve siyaset sözcüklerinin etimolojik açıdan incelenmesiyle başlanmalıdır.

Bu çalışmada, siyaset ve politika sözcüklerinin aynı metin içerisinde kullanılması sürecinde ortaya çıkabilecek dilbilimsel sorunlara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Özellikle siyaset ve politika sözcüklerinin akademik bir çalışma içerisinde aynı anda kullanılmasının, iki zıt kutbun bir araya getirilmesine eş değer bir anlam doğuracağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu bakış açısı üzerinden etimolojik tahlil yapılarak sözcükler arasındaki fark ortaya konulmuş ve yazılan metnin tamamında ‘siyaset’, sözcüğü yerine ‘politika’, ve ‘politika bilimi’ sözcükleri tek bir temel anlamda kullanılmaya çalışılmıştır.

Burada amaçlanan bağımsız bir disiplin olan ‘politika biliminin’ doğum tarihini saptama çabası değildir. Üzerinde durulan konu, siyaset terimi yerine politika terimi kullanılarak bilimsellik tartışmalarının geldiği nokta ve bilimsellik sürecine hangi zaman dilimi içerisinde sahip olduğunun anlaşılmasıdır. Son olarak ise politika biliminin devlet olgusuyla klasik ve çağdaş anlamda gelişme gösteren ilişkisi vurgulanmaya çalışılmıştır.

A. POLİTİKA KAVRAMININ BİLİMSELLİK TARTIŞMALARI

Politika ve Siyaset Kavramlarının Etimolojik Farklılığı

İnsanların hayatlarını düzenlemek adına genel kurallar yapmak, korumak ve değiştirmek için ihtiyaç duyulan faaliyetlerin tümü politika kavramıyla ifade edilmektedir. Aynı zamanda siyaset akademik bir faaliyet alanı olarak da kabul edilmiştir (Heywood, 2013: 22). Ancak doğu ve batı toplumlarında politika ve siyaset kavramlarının gönderme yaptığı anlam her ne kadar birbirine yakın gözükse de konunun bilimselliğinin tartışıldığı noktada etimolojik farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu farklılık da kavramlar arasında anlam bakımından önemli bir yol ayrımına işaret etmektedir.

Etimolojik açıdan politika sözcüğü, anlamını *polis* sözcüğünden almaktadır. Polis; “*site, kent, yöre ve vatandaşların toplandığı şehir*” anlamını taşımaktadır. Ancak polis, basit bir şehir değildir. Her şeyin başı ve sonu olan şehir devleti olarak tasvir edilmektedir. Siyasal yapı, siyasal rejim, cumhuriyet ve vatandaşların hakkı anlamlarını içeren politika sözcüğü ise polis sözcüğü ile yakından ilişkilidir. Bu anlamda ‘polis’in yapısına ve süreçlere gönderme yapan politika sözcüğü polis’e ait olan unsurları anlam olarak içinde barındırmaktadır (Küçükalp, 2012: 23). Bu açıdan ‘polis’e ait olanları anlamak ‘politika’nın kavramsal boyutunun anlaşılması demektir.

Politika sözcüğünün kullanımında dilbilimsel açıdan birçok farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar; Almandada *politik*, İtalyancada *politika*, İngilizcede *policy, polity, politics* gibi ifadeler üzerinde belirginleşmiştir. İngilizcede terimsel anlamda ortaya çıkan bu üç farklı sözcük, *policy, polity, politics* farklı boyutlara gönderme yapmaktadır. ‘Polity’ boyutu siyasetin kuramsal ve kurumlarla ilgili yanını, ‘politics’ boyutu karar alma süreci, çatışmalar, anlaşma ve oyuşma gibi olguları ve son sözcük ‘policy’ boyutu ise, siyasetin içerik ve maddesel olan kısmını ifade etmektedir (Türk, 2011: 7). Bu bağlamda batı toplumlarında; politika sözcüğünün birçok farklı yaklaşım içeren boyutu bulunmakta ve dolayısıyla siyaset sözcüğünün açıklamaya çalıştığı temel anlamın oldukça uzağında durmaktadır.

Siyaset, etimolojik açıdan bakıldığında Arapça bir sözcüktür ve kökü itibarıyla, “*at talimi, at eğitimi, at bakıcılığı*” anlamlarına gelmektedir. Eski Mısır’a ait taş kabartmalarda firavunların, en yüksek siyasal yöneticileri, bir ellerinde kamçı diğer ellerinde dizgin tutar şekilde görüldükleri bilinen bir gerçektir. Bu durum siyaset teriminin anlamının Araplara eski Mısırlılardan geçmiş olabileceği savını düşündürmektedir (Daver, 1969: 3).

Doğu Türk İslam İmparatorluklarında ise siyaset, uzun bir süre, ‘*ceza*’ anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Osmanlı da bu geleneğe uymuştur. Tarihsel açıdan Enver Ziya Karal’ın derlediği ‘Hattı Hümayunlar’ arasında yer alan eski bir fermanında, bir tersane çalışanının görevini kötüye kullandığından bahsedilirken aynı zamanda hıyanet edenlerin hakkında siyaset olmadığından yakınılmaktadır. Siyaset sözcüğünün ceza anlamında kullanılışı ve idam cezası olarak da (siyaseten katl) biliniyor olması sözcüğün muhtevasının olumsuz anılmasının sebeplerinden biri olarak kabul edilmiştir (Daver, 1969: 3-4).

Siyaset sözcüğüne yönelik yapılan farklı bir tanımlama, siyaseti; “*eski dilde, eğitmek, yetiştirmek, düzenlemek anlamından*

geliştirilmiş yönetme bilgisi ve tekniği” olarak açıklamıştır. Bu düşünceye göre siyaset ceza olarak ifade edilen dilbilimsel anlamından uzaklaşmakta kavramın doğasına uygun bir tanımlama çabasını ortaya koymaktadır. Doğasına uygun olan tanım ise, “*at bakıcılığı ve at eğitimi olarak anlaşılan teknik eğitime ve yönetme becerisi*”dir (Turan, 2013: 18).

İnsan ve Toplum Yaşamının Vazgeçilmez Parçası Politika

Politika, insanlığın yeryüzünde yaşamaya başladığı günden bu yana insan ve toplum yaşamının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Politika, insanın doğasındadır. Bu açıdan insan, toplumsal olduğu kadar politik de bir varlıktır. Aynı zamanda politik olabildiği kadar da toplum ile yakındır. Politika olgusu hayatımıza yön verir, nerede ve nasıl yaşayacağımızı, nasıl üreteceğimiz ve öldüğümüz de nereye gömüleceğimizi söyleyen yegâne güçtür. Politik etkiden kaçış yoktur. Politika üzerinde kapsamlı, herkesin anlaşabileceği bir tanımın yapılması oldukça zor görünmektedir. Fakat siyaset bilimcilerin tanımlamalarındaki ortak ve alt kavramları saptayarak politika kavramının sınırlarının belirlenmesi başarılabilmiştir (Özdağ, 2012: 11).

İnsanlar yaşadıkları süre boyunca, sosyal ve ekonomik birçok noktada birbirlerinden farklı fikirlere ve değişik düşüncelere sahip olmuşlardır. Aralarındaki farklı düşünce ve psikolojik eğilim birçok çatışma alanı ortaya çıkarmıştır. Bu çıkar ve çatışma alanları hala varlığını korumakta ve *politika'nın* temelini oluşturmaktadır. Ancak *politika* kavramının çıkar ve çatışma alanları temelinde değerlendirilmesi politika olgusunun anlaşılması açısından yeterli değildir (Kapani, 2000: 17).

Politika, “*iktidarı kullanma, otorite kullanma, kolektif karar alma, kıt kaynakların idaresi, aldatma ve manipülasyon yapma*” gibi birçok özelliği içinde barındıran geniş bir tanımlı içermektedir. Ancak disiplin açısından sorunsal tanımlanması üzerinde değil, bu tanımın genişletilmesinde ve anlamının netleştirilmesinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle *politika'nın* tüm sosyal bağlamlarda ve kurumlardaki geçerliliği, ayrıca devlet ve kamusal alan ile olan sıkı bağı, akla sosyal, kamusal ve devlet ile olan bu ilişkisinde hangi ağıncı öncelikli ve geçerli olduğu yönündeki soruyu düşündürmektedir (Heywood, 2013: 26). Bu açıdan bakıldığında siyasal bilimler sınırlandırılması oldukça güç ve geniş bir alana hükmetmektedir.

“*Clausewitz göre; savaş, 'politika'nın başka yollarla yürütülmesidir*” (Sartori, 1996: 44). Bu tanım madalyonun bir yüzü savaş ise, diğer yüzünün politika olgusuyla ilişkilendirilmesi gerçeğini

vurgulamaktadır. Politika ve savaş iki ayrı yol olarak kabul edilmektedir. Politika olgusu, şiddetin ve çatışmanın baş gösterdiği yerde son bulmaktadır. Politikanın sustuğu bir sahada ise, alan şiddetli çatışmaların boy gösterdiği savaş kavramına bırakılmaktadır. Bu anlamda politika, ‘savaş’ın söz konusu olduğu yerde karakter değiştirmektedir. Dolayısıyla bu değişim ‘politika’nın çatışmayı çözümleme yönündeki ruhuna zarar vermektedir. Çünkü politika; “bölünmüş toplumlari, serbest ve ortak bir zemin üzerinde bir araya getirerek, aşırı şiddet ve çatışma süreçlerinin yaşanmasına engel olmaya çalışan yönetme ve yönlendirmenin yolu” olarak kabul edilmektedir (Tansey, 1995: 5). Bu düşüncenin aksinin gerçekleşmesi halinde politika, düzen ve adaletin sağlanmasında bir mücadele aracı olarak kabul edilmekten uzaklaşacaktır.

Politika düzen ve adil paylaşımı sağlayabilmek için genel kurallar yapmaktadır. İşte bu nedenle politikanın temel özelliği, birbiriyle rekabet halindeki çıkarların uzlaştırıldığı bir çatışmayı çözme süreci olarak tasvir edilir. Ancak politika, tüm çatışmaların çözüme kavuşturulduğu faaliyet alanı olarak da görülmemelidir. Politika olgusu akademik bir konu olmakla birlikte aslında bu faaliyetin incelenmesi sürecidir (Heywood, 2013: 22). Bu çerçevede, ‘politika’, çatışma ve işbirliği olgularıyla karmaşık bir ilişki içerisindedir. Karmaşık ilişkiler ağı olarak sınırlarının belirginleşmesi zor görünen politika, İkinci Dünya Savaşı sonrası akademik bir disiplin ışığında tüm dünyada etkisini göstermeye başlamıştır.

Politika Olgusunun Bilimselliği Üzerine Yaklaşımlar

‘Devlet’i yönetmek, “bir gemiyi kumanda etmek” gibiyse, geminin nasıl çalıştığına ilişkin güvenilir gerçekliklere ve sarih açıklamalara ihtiyaç var demektir. Bunu bulmanın yeri, üzerinde mutabık olunan, bilimdir (Minogue, 2002: 109). Bilim objektif olmalıdır, gerçeklerin sorgulanmadığı ve güven vermeyen bilgilerin yönlendirdiği alanlar, bilimin ışığının azaldığı alanlardır. İşte tam bu noktada ‘politika’nın bir bilim mi, yoksa sanat mı, olduğu günümüze kadar tartışıla gelen bir konu olmuştur.

Politika biliminin tarihte ilk olarak on altıncı yüzyılın sonlarında Jean Bodin tarafından ifade edildiği bilinmektedir. Fakat kavram günümüzde William Godwin ve Jeremy Bentham’ın aracılığıyla gündeme getirilmiştir. Bentham bu kavram ile ‘devlet’in sınırlarını aşan bir faaliyeti tanımlamış ve henüz bağımsızlığını kazanmamış olan bu bilim dalının bilmeden adını koymuştur. Politika bilimi terminolojisi, bir süre Avrupa’da sözcüğü Almanlar tarafından çoğul olarak ‘Politische Wissenschaften’ (Siyaset Bilimleri) olarak

ifade edilirken, daha sonra ise tekil ‘Politikwissenschaft’ şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Anglo-sakson dünyada ise siyaset bilimi kavramının eş anlamlısı olarak ya ‘politics’ ya da ‘political science’ sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir (Türk, 2011: 8).

Politika bilimini, siyasal olay ve olguları konu edinmiş toplumsal bilim disiplini olarak tanımlamak mümkündür. Ancak bu yaklaşım anlam bakımından genel bir ifade ediş biçimini yansıtmış olacaktır. Özellikle siyasal olgunun ne olduğu yönünde yapılabilecek net tanımlamalar, politika biliminin daha spesifik durumunu ortaya koyarak, sınırlarının daha net belirlenmesine katkı oluşturacaktır. Bu anlamda politika biliminin amacı, toplumsal yapı içerisindeki siyasal olaylar, örgütler, olgular ve faaliyetlerin anlamını ortaya koymaya çalışmak ve aynı zamanda bu alandaki ilişkileri belirleyerek bu ilişkilerin tasnifini yapmaktır (Dursun, 2012: 42).

Politika bilimi konusunda birçok farklı anlayış ve görüş bulunmaktadır. Bir anlayış ve düşünceye göre; politika bilimi, “*hükümetlerin kontrol edilmesinde hangi yöntemlerin kullanılacağını ve ‘hükümetlerin sistematik çalışma tekniklerinin’ neler olduğunun anlaşılmasını sağlayan sosyal bir bilim*” dalıdır. Aynı zamanda politika bilimi, insanların hükümeti etkilemek için hangi sistematik ve teknik girişimlerde bulunması gerektiğini de anlatmaya çalışmaktadır (Delespinasse, 2008: 4).

Politika bilimi, günümüzde “*devlet ve siyasi kurumların davranışlarıyla ilgilenmektedir. Siyasi davranışlar, siyasal faaliyetler, siyasal sistemler ve siyasal süreçler üzerine gerçekleşen dinamikleri, teorik olgular, tahminler ve analizler yöntemiyle inceleyen sosyal bir bilim dalı*” olarak nitelendirilmektedir (Pradeep, 2011: 5). Netice olarak politika bilimi, belirli bir metodolojik yöntemle yöneten ile yönetilenler arasındaki bağı incelemeye çalışmaktadır.

Yapısal-işlevsel yaklaşımın önde gelen düşünürlerinden Parsons, politika bilimini, kendisinin geliştirdiği toplumsal örgütlenme kuramı içerisinde değerlendirmiştir. Bu kurama göre, politika bilimi: “*çevreye uyumun sağlanması, amaçların yerine getirilmesi, toplumsal bütünlüğün sağlanması, kalıpların muhafaza edilmesi ve işlevlerine yönelik toplumsal örgütlenmeyi*” kapsamaktadır. Sistem yaklaşımının temsilcisi olan Easton ise, politika bilimini ekonomik, sosyal ve yasal değerlerin toplumda otoriter bir şekilde dağıtılması sürecine yaptığı gönderme ile açıklamaya çalışmıştır (Saybaşılı, 1999:16-17).

Politika olgusunun bilimselliği yönündeki tartışmalara yönelik içerisinde, birbirinden farklı birçok düşünce yer bulmaktadır. Ayrıca birçok farklı teorik yaklaşım ortaya çıkmıştır. Teorik yaklaşımlar; Kurumsalcı politikbilimciler, Davranışsalcı yaklaşımlar, Weberci

yaklaşım, Marksçı politik söylemler, Sosyal tercih teorisini savunanlar, Yapısalcı anlayışı destekleyenlerdir. Tüm bu yaklaşımlar politika olgusunun bilimselliğinin tartışılması ve anlaşılması sürecinde kesin yargılara varılamayacağını söylemektedir. Bu anlamda politika bilimine yönelik her tanım politik bilimin sadece bir yüzünü ifade etmektedir. Dolayısıyla politika olgusunun ve politika biliminin, uygarlıklar içerisinde bugüne nasıl geldiğini, doğuş sürecini ve hangi konuların politika biliminin inceleme alanı içerisinde yer aldığı tanımlanması, politika olgusunun sosyal bilimler içerisindeki bilimselliği yönündeki tartışmaları önemli ölçüde sınırlandıran ön bilgi kümesine açılacaktır.

Politika Biliminin Varoluşu Süreci ve Bilimselliğe Yöneliş Dönemi

Politika biliminin doğuşuna dair yaklaşımları eski Yunan coğrafyasından başlatmak yanlış olmayacaktır. Bu coğrafyada, insanların bu dünyadaki varlık nedenlerini, doğadaki olay ve süreçleri gözlemleyerek sorgulamaları sonucu, varlık felsefesi ortaya çıkmıştır. İnsanların gözlemlerine dayanan varlık felsefesi, dönemin düşünürlerini, üzerinde durulması gereken önemli sorunlara yönlendirmiştir. Düşünürlerin bu sorunlar üzerine yaklaşımları, tarih sahnesinde yeni bir akımı meydana getirmiştir. Doğuşu, felsefi birikimle şekillenen bu yeni akımın adı, siyaset felsefesidir (Kışlalı,1999: 23).

Politika olgusu, bir dönem sonra felsefeden bilime doğru yöneliş göstermiştir. Politika kavramının bilime yaklaşması, Yunan kent devletlerinin anayasalarını ve siyasal sistemlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen Aristoteles (M.Ö.384-322) ile başlamıştır. Aristoteles'i, diğer siyasal düşünürlerden ayıran özellik, nasılın değil nasıl olması gerektiğinin üzerinde durmuş olmasıdır. Aristoteles'in metodolojik yaklaşımı ve ortaya çıkardığı "Politika" adlı eseri, politika biliminin en eski kaynağını oluşturmaktadır (Beriş, 2012: 18). Ancak hatırlatılması gereken önemli bir nokta ise, bu disiplinin bugünkü anlamıyla ortaya çıkması Aristoteles'in yaşadığı dönemin neredeyse 2500 yıl sonrasında gerçekleşmiş olmasıdır. Zira birçok etmeni görmezden gelip Aristoteles'i politika biliminin kurucusu olarak algılamak gerçekçi olmayacaktır. Yine de politika biliminin doğuş süreci, Aristoteles'i bugünkü anlamıyla politika bilimini yapmaya en yakın isim olarak göstermektedir (Beriş, 2012: 20).

Politika biliminin doğuş sürecinde toplumları, üretim biçimlerine göre ayıran İbn-i Haldun'u da ifade etmeden geçmek büyük bir eksiklik. Bu anlamda Marx'a, Montesquieu'ye, Darwin'e,

Jean Jacques Rousseau'ya, Machiavelli'ye, Vico'ya, Malthus'a kadar uzanan birçok düşünce çizgisinin başlangıç noktasında İbni Haldun'un olduğu, önemli bir gerçektir.

Politik bilimin doğuşuna giden yolda, diğer önemli anlayış, İtalyan düşünürü olan Machiavelli'dir (1469-1527). Amaca ulaşan her yolun meşru olduğu söylemi birçok noktada yanlış anlaşılmalara ve yorumlara neden olmuştur. Machiavelli, politik bilimin doğuş sürecinde, siyasal iktidarın ele geçirilişini, korunmasını, büyümesini ve yitirilmesini incelenmiştir. Gözlemlendiği olaylara dinsel ve ahlaksal açıdan bakmıştır. Bu iki ayrı olguyu tek noktada değerlendirmeye çalışarak var olanı saptamayı denemiş ve laik düşüncenin ilk nüvesini temellendirmiştir. Bu süreçte Machiavelli'nin "Prens" adlı eseri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda günümüzde Aristoteles'in "Politika" ve Machiavelli'nin "Prens" isimli eserleri hala varlığını korumakta ve politik bilim açısından klasik ve çağdaş söylemlerin kısmi de olsa yönünü belirlemektedir (Kışlalı, 1999: 24).

'Politika'nın kendisini ve bilimsel bir nitelik olarak doğuş sürecini Platon veya Aristo'ya veya ona görgül bir içerik atfeden Makyavelli'ye ve İbn-i Haldun'a kadar geri götürülebilmesi bilimsel bir disiplin olarak yeni doğduğu gerçeğini değiştiremez. Ayrıca burada amaçlanan, bir insanın doğum tarihini saptamaya benzer şekilde politik bilimin tam olarak ne zaman doğmuş olduğunu ortaya koymak değildir. Asıl mesele, politik bilimin bir disiplin olma niteliğine hangi zaman dilimi içerisinde sahip olduğudur.

Politika biliminin bağımsız bir disiplin olarak doğuşunda Makyavelci yaklaşımı güncelleştiren ve daha sistematik hale getiren 1925 yılında yayınlanan 'New Aspects Of Politics' (Politikanın Yeni Yönleri) adlı kitabıyla Amerikalı Charles Merriam olmuştur (Sarıbay ve Ögün, 2006: 46). Politika biliminin, modern bir disiplin olarak, üniversitelerde öğretim ve araştırma kapsamında çalışılmaya başlanması bir yüzyıldan daha fazla süre önce ortaya çıkmıştır. 1857 yılında New York şehrinde Columbia Üniversitesi'nde 'History and Political Science' (Tarih ve Siyaset Bilimi) kürsüsü açılmıştır. Ardından Fransa'nın Paris şehrinde 1871 yılında özel bir okul 'Ecole Libre des Sciences Politiques' (Politika Bilimi) isimli bir bölüm kurmuştur. ABD'nin modern anlamda politika biliminin doğuşuna katkısı Columbia Üniversitesi'nin, 1880 yılında 'Political Science' (Siyaset Bilimi) adıyla açtığı fakülte ile devam etmiştir. 1895 yılında İngiltere'nin Londra şehrinde açılan 'London School of Economics and Political Science' (Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu) ve 1903 yılında 'Amerikan Siyaset Bilimi Derneği'nin kurulması

ABD'yi politika bilimine önemli ölçüde katkı sağlayan ülke haline getirmiştir (Hix and Whiting, 2012:13).

'Politika'nın bilimsel sürecinin doğuşunda hiç şüphesiz görgül bir olgu olarak incelenmesi önemli olmuştur. Stuart A. Rice'in 'Quantitati ve Methods in Politics' (Politikada Nicel Yöntemler) adlı kitabı ile William B. Munro'nun 'The Invisible Government' (Görülmeyen Hükümet) adlı eseri aynı yılda yayınlanmıştır. Bu anlamda yayınlanan ilk kitap, 'Quantitati ve Methods in Politics', 'politika'nın incelenmesinde fizik bilimlerde olduğu gibi nicel teknikleri içerirken, ikinci kitap 'The Invisible Government' ise, hükümet biçimlerinin döngüsel hareketlerini gözlemler yoluyla anlamaya çalışmıştır. Bu çalışmalardan bir yıl önce yayınlandığı görülen G.E. G. Catlin'in 'The Science and Method of Politics' (Politika Bilimi ve Metodu) başlıklı kitabı da görgül geleneğin ilk kilometre taşı niteliğine sahip bir çalışma olarak belirtilmektedir. Bu çalışmaların izini süren Harold D. Lasswell ve Abraham Kaplan ise 'Power and Society' (İktidar ve Toplum) adlı çalışmaları ile sürece katkı sağlamışlardır. Görgül politik teorisinin sürece katkısı önemli düşünür David Easton'un 'The Political System' (Politik Sistem) adlı eseri ile devam etmiştir (Sarıbay ve Ögün, 2006: 47).

Ondokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyıl başlarında doğum sancısı çeken politika biliminin, İkinci Dünya Savaşından sonra birdenbire radikal bir değişikliğe ve yepyeni bir gelişime tabi olmuştur. Bu değişiklik ve gelişme, politika bilimi açısından bir bağımsızlık hareketi olarak nitelendirilmektedir. Bu mücadele sürecinde karma bir disiplin sayılma olgusunu reddederek kendine özgü konuya, metoda ve amaca sahip bağımsız bir disiplin olma iddiası korumuştur. Tüm mücadelelerin ardından politika olgusu, 1950 yılında UNESCO tarafından yayınlanan çeşitli milletlere ve aidiyetlere sahip düşünürler tarafından yapılan incelemelerin bir araya getirildiği 'Çağdaş Politika' bilimi adlı kolektif eserin yayınlanmasıyla diğer sosyal bilimlerin vesayetinden kurtularak emeklemeye başlamıştır (Kapani, 2000: 24).

UNESCO'nun öncülüğü ile kurulan ve Dünya'nın birçok ülkesinden bilimsel derneklerin ve düşünce adamlarının üye olarak katıldıkları uluslararası 'International Political Science Assocation' Siyasal Bilim Derneği kısa adıyla IPSA, 1949 yılında ve sonrasında her üç yılda bir kongreler düzenleyerek politika biliminin doğuş sürecine ve sonraki evresine önemli katkıda bulunmuştur. Birçok ülkede siyasal bilim derneklerinin oluşumu ve aynı zaman da araştırma ve düşünce enstitülerinin kurulması adına adımlar atılmış ve dünyanın birçok ülkesinde üniversiteler politika bilimini akademik

olarak kürsülerde ele alınmaya başlamıştır (Kapani, 2000: 25). Bu düşünceye göre, *politika olgusu* artık bir bağımsız bilim dalı olarak tüm dünyada kabul görmüştür. Kendi başına bir disiplin olarak ortaya çıkan politika biliminin konusunun ne olduğu tartışmalı da olsa 'politika'nın bir disiplin olarak hangi alan içerisinde inceleme yürüteceğinin anlaşılması açısından önemli olduğu kabul edilmiştir.

Politika Biliminin Araştırma Konusunun Belirlenmesi: Devlet ve İktidar Kavramlarının Yeri ve Önemi

Politika olgusunun bir disiplin olarak incelediği kavramlar onun bilimsel sınırlarını belirlemektedir. Bu anlamda sınırları çizilmiş politika bilimi hangi konu üzerinde çalışması gerektiğini bilecek, ilgisini ve enerjisini doğru noktaya aktaracaktır. Ancak politika biliminin konusu üzerine bulunan görüş ayrılıkları iki kavram üzerinde yoğunlaşmakta ve bu durum politika biliminin, konusunun sınırlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Politika biliminin konusu üzerine ortaya çıkan bu iki görüşten ilki 'devlet', diğeri 'iktidar' olgusudur.

Devleti kendisine inceleme nesnesi olarak belirleyen anlayış klasik bir politika bilimi çizgisi taşımaktadır. Klasik politika biliminin kendisini devlet ile sınırladığı da söylenebilir. Temel olarak devletin kuruluşu, temel işlevleri, amaçları, kurumları, vatandaşla ilişkileri gibi konular bu klasik anlayış tarafından incelenir. Bu yaklaşım, politika biliminin bir devlet bilimi olarak anlaşılmasına sebep olurken aynı zamanda bu düşüncenin köklerinin Aristoteles'e kadar indiği gerçeğinin kabulünü yansıtmaktadır (Dursun, 2013: 15).

Siyasal bilimciler, politika biliminin devlet ile sınırlanan konusunu, sıkıştığı bu dar alandan kurtarmak istemişlerdir. Bu süreç politika biliminin modern yüzünü de aydınlatan iktidar olgusunu ortaya çıkartmıştır. İktidar kavramı, politika bilimi içerisinde ilk etapta siyasal iktidar olgusu olarak yer bulmuştur. Politika biliminin konusunun, siyasal iktidar ile ilişkilendirilmesi, politika biliminin yeni alt disiplinlerini meydana getirmiştir.

Politika biliminin kavuştuğu yeni alt disiplinler siyasi iktidarın ne olduğu, kaynağı, dayanağı, ele geçirilmesi, sınırlandırılması, devredilmesi, kullanılması, siyasi iktidarı etkileyen faktörler, egemenlik, gibi birçok alt başlığın da incelenmesini beraberinde getirmiştir. Ayrıca politika biliminin genişleyen konusu, politik partiler, seçimler, seçim sistemleri, devlet sistemleri, siyasal kurumlar ve örgütler, siyasal davranışlar, politik kültür, kamuoyu, baskı grupları, parlamento ve bunların etkileri gibi birçok olguyu zamanla kapsama alanı içerisine almış ve bu alt başlıkların siyasal bilimciler

tarafında metodolojik olarak incelenmesini sağlamıştır (Öztekin, 2013: 25).

ABD’li siyaset felsefecisi John Rawls’un (1921-2002) ‘A Theory of Justice’ (Bir Adalet Kuramı) isimli yapıtının 1971 yılında yayımlanmasının karşısında Robert Nozick’in (1938-2002) Rawls’a cevap olarak ‘Anarchy, State and Utopia’ (Anarşi Devlet ve Ütopya) başlıklı bir kitap yazması politika bilimini normatif unsurları kapsayacak şekilde yeniden genişlettiği yönündeki çaba olarak görülmektedir. Ayrıca politik bilimin konusu içerisine 1970’lerden itibaren, cinsiyet araştırmaları, etnik sorunlar, kültürel çalışmalar da girmeye başlamıştır (Beriş, 2012: 29). Bu anlamda iktidar olgusunun, yalnızca politikayla ilişkili olmadığına, kültürel unsurları da ele alacak şekilde yayıldığına dair yaklaşımlar belirlemiştir.

Gelinen noktada toplumsal yapı içerisinde iktidar türlerinin bir bilimin nesnesi olması gerektiği söz konusu olmuş ve bu da politik bilimi siyasal iktidarı inceleme ve konu alanı olarak görme mecburiyetini doğurmuştur. Bu açıdan bakıldığında politika bilimi, bir siyasal iktidar bilimi olarak ortaya çıkmakta ve toplum yapısı içerisinde meşru zor kullanma tekeli çerçevesinde işleyen otorite, güç ve iktidar ilişkilerinin oluşturduğu bütünü incelemektedir. Dolayısıyla politika biliminin temel konusu; ‘iktidar’, ‘güç’ ve ‘otorite’ye ilişkin davranışlar, oluşumlar, faaliyetler, kurumlar ve ilişkiler ağı olarak ortaya çıkmaktadır (Dursun, 2013:15).

Tarihsel süreç içerisinde politika olgusunun bilimsel nitelik kazanması için önemli çaba harcamış davranışçı yaklaşımın, pozitivizme benzer şekilde doğrudan gözlemlenebilir olgu ve süreçler üzerine odaklanmış olması, politik bilimin konusu üzerine farklı birçok yaklaşım ortaya çıkarmıştır. Örneğin davranışçılara göre, yalnızca gözlemlenebilir ve ölçülebilir olgularla fenomenler politika biliminin konusunu oluşturur ve görelî ve ölçülmesi imkânsız bir takım değer ve ilkelerle uğraşmak siyaset biliminin işi değildir. Bu anlamda davranışçı ekolün yükselişiyle birlikte politika biliminin, matematik ve istatistiğin yoğun bir şekilde kullanıldığı teknik bir alan haline geldiği ve felsefe kuramından büyük ölçüde uzaklaştığı anlaşılmaktadır (Beriş, 2012: 29).

Günümüzde, politika biliminin konusunun özünü oluşturan siyasal faaliyetler ve iktidar olgusu, sosyal bilimlerin bir dalı olarak incelenmektedir. Sosyal bilimler ise geniş bir alanı kapsamaktadır. Sosyal bilimler içinde bulunan tüm disiplinler, antropoloji, psikoloji, sosyoloji, beşerî coğrafya gibi ortaya çıkmış birçok farklı disiplin, konu ve kapsam açısından politika bilimini ilgilendirmektedir (Welsh,

1973:17). Bu anlamda politika bilimi, bugün, kapsadığı konu bakımından oldukça geniş bir alan üzerinde hâkimiyet kurmuştur.

B. POLİTİKA BİLİMİNİN VARLIK NEDENİ OLARAK GÖRDÜĞÜ DEVLET OLGUSUYLA KAVRAMSAL VE KURAMSAL İLİŞKİSİ

Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar Bağlamında Politika Biliminin Konusu Olarak Devlet

Devlet kelimesi, Arapça “devle” kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Türk Dil Kurumu, devlet kavramını; “*toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık*” olarak tanımlamıştır (TDK, 2015). Farklı bir anlayışa göre, “tedavül eden” yani elden ele geçen demektir. Bu anlamda devlet kelimesi iktidarın el değiştirmesi anlamını çağrıştırmaktadır. Fransızca da ise, devlet kelimesi ‘etat’, İngilizce ‘state’, Almanca ‘stat’, İtalyanca ‘stato’ ve kelimenin kökeninin olduğu Latince de ise, ‘status’ olarak kullanılmaktadır. Fakat Latince de ‘status’ kelimesi tam olarak devlet olgusunu açıklamaz, anlamı, “*hal, durum ve vaziyeti*” anlatmaktadır (Gözler, 2009: 6).

Eski Yunan, devletler için *polis* terimini kullanmaktaydı. Polis eski Yunanda “*site şehir*” demektir. Ve bununla şehirde oturan topluluklar kastedilirdi. Bu anlamda eski Yunanlıların kullandıkları polis, bugünkü modern anlamda tanımlanan devlet kavramını karşılamaktan oldukça uzaktır. Devlet kavramı sadece insan topluluklarını kapsamaz, toprak unsuru da onun atıf yaptığı diğer bir olgudur (Gözler, 2009: 7). Bu açıdan sadece insan toplulukları üzerinde açıklama yapan ‘polis’ kavramı, modern devlet üzerine yapılan tanımlamaların da dışında kalmaktadır.

‘Devlet’lerin insanlar üzerinde beklediği en önemli kural itaattir. Devlet olgusu insanlar üzerinde bağlayıcı politikalar üretir ve emreder. Devlet fonksiyonu bireylerin faaliyetleri ile çalışmasını sürdürür. Bu anlamda bireylerin faaliyetleri devlet aygıtının yönetimi olarak anlaşılmalıdır. Diğer bir açıdan toplumsal yapı içerisindeki eşitsizliği bir form içinde belirli kurallara ve hareketlere dayandırarak çözmeye çalışarak istikrarsızlığı ve belirgin asimetrik olguları ortadan kaldırmayı kendine amaç edinir (Poggi, 2011: 69). Farklı bir düşünceye göre, ‘devletlerin geneli aynı amaç üzerine oluşan benzer türde topluluklardır. Bu benzer topluluklar her zaman iyi nazarıyla kurulurlar. İyi olan şeyleri amaçlar, iyi olanı elde etmek için eylemde bulunurlar. Bütün topluluklar iyi olanı amaçladıklarına göre, toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayanı da “en yüksek iyiyi”

amaçlayacaktır. En yüksek iyiyi amaç edinen bu üstün topluluk türü, devlet olarak karşımıza çıkmaktadır (Aristoteles, 2013:1).

Devlet, belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde bulunan insan topluluğuna dayanmaktadır. Aynı zamanda bu topraklar üzerinde bulunan her şeyin nihai meşru kontrole sahip olduğu siyasal bir örgütle donanmış sosyal bir organizasyondur. ‘Devlet’i ona benzeyen kuruluşlardan ayıran, egemen ve bağımsız olma niteliğidir. Bu anlamda ‘devlet’in dışı ve içe karşı buyurma gücüne sahip olması devlet kudretinin üstünde başka bir kudretin bulunmadığındandır (Daver, 1969: 66). Ayrıca devlet, insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlayışa göre devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu varlıktır (Gözler, 2009: 4).

Siyasal bilimciler ve sosyologlar, devlet kavramı üzerine birçok farklı yaklaşım dile getirmişlerdir. Devlet kavramı üzerine bu teorik yaklaşımların varlığı da devlet olgusunun doğuşunu, sınırlarını ve varlık sebebini açıklamaya çalışmıştır. Bu teorilere göre, insanlık başlangıçta devletin olmadığı bir toplum halini yaşarken, çeşitli sebeplerle bu ortama son vermiş, bir sözleşme ile ‘devlet’i kurmuştur. ‘Devlet’i bu sözleşme sürecine dayandıran düşünürlerin başında Thomas Hobbes, John Locke ve Jean Jacgues Rousseau gelmektedir.

Devletin varlığını sözleşme unsuru üzerine tanımlayan düşünürler arasında da farklı bakış açıları bulunmaktadır. Örneğin, sözleşmecî düşünür Hobbes’a göre, tabiat hali barışın mevcut olduğu bir ortama sahip değildir. Tabiat, insanın, insan kurdu olduğu güvensiz bir ortamı ifade etmektedir. Bu güvensiz tabiat ortamı, insanların ihtiyaç hissettiği güvenlik nedeniyle bir canavar yapı oluşturmuş ve haklarını ellerinden almıştır. Bu yapının ismi ‘devlet’tir. Locke’a göre ise insanlar barış içinde bir arada yaşarken, hakkaniyet ve adaleti tanımayan kişilerin ortaya çıkması nedeniyle, kuralların uygulanması ve sürekliliğinin sağlanması adına kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlamda özgür varlık olan insanlar, kendi haklarını koruyabilmek için ‘devlet’i icat etmişlerdir (Özipek, 2010: 80).

‘Devlet’in varlığını açıklamaya çalışan, sözleşmecî teori, ortaya koyduğu bu iki farklı yaklaşımla öngördüğü devlet tanımının birbirinden farklı olduğunu göstermek zor değildir. Hobbes’ın otoriteryen siyasi çizgi karşısında özgürlükçü bir devlet anlayışını benimsemiş, Locke ise ‘devlet’i bireyden önce görerek otoriteryen bir siyasi teori geliştirmiştir. Bu açıdan iki sözleşmecî teorik yaklaşımın farklılığı, tasvir ettikleri tabiat hali temelinde başlamış ve ortaya koydukları otorite ve siyasi örgütlenme modelinde açığa çıkmıştır (Özipek, 2010: 80-81).

Devlet olgusunu açıklamaya çalışan sözleşmecî teori, pek çok düşünür tarafından eleştirilmektedir. Eleştirilerin odak noktası, sözleşmecî teorinin tarih dışı bir yaklaşımla devletin temelini toplumun rızasına dayandırmasıdır. Bu yaklaşımı eleştiren, David Hume'a göre, 'devlet'in ortaya çıkışını, toplumun rızası ile açıklamaya çalışmak boşunadır. 'Devlet'in varoluşunda toplumun rızasından çok zapt etme veya gasp yani güç unsurunun varlığına bakmak gerekmektedir. Bu anlamda yeni bir hükümet ortaya çıktığında, insanlar ona sadakatten veya ahlaki yükümlülükten ziyade korku ve zaruretten dolayı itaat etmektedirler. Yeni kurulan tüm devletler bir sözleşme ve rızaya dayanmaktadır. Bugün dahi mevcut olan tüm hükümetler ilk olarak halkın rızasına veya gönüllü tabi oluşuna değil, gaspa veya zapt etmeye dayalı olarak kurulmuştur. Bu açıdan toplumlar değişen yönetimleri bir tercih olarak değil, gereklilikten dolayı kabul etmektedirler (Özipek, 2010: 81).

Devletin, siyasal bir nitelik taşıması, siyasal bilimcilerin, uzun bir süre tartışma konusu olmuştur. Tartışmalar 'devlet'in, politika biliminin ana konusu olamayacağı üzerine odaklanmıştır. Bu tartışmalar günümüzde de varlığını sürdürüyor olsa da 'devlet'in değil, iktidar olgusunun politika biliminin ana konusu olduğu tartışması galip gelmiştir. Ancak 'politika'yı, iktidar bilimi diye tarif edenler dahi, onun en mükemmel şekline ve tam teşkilatlanışına devlette ulaştığını ifade etmektedir (Duverger, 1964: 8). Bu anlamda politika bilimi içinde devlet olgusunun nasıl bir nitelik taşıdığı, siyasal bilimciler ve siyasal sistem için öneminin belirlenmesi, politika biliminin devlet ile bağını açıklanması ile gerçekleşecektir.

Politika Biliminin Devlet Olgusuyla İlişkisi: Politika Bilimi Sadece Devlet'e İçkin Bir Aygıt mıdır?

Politika bilimi, kendi varlık nedenini, 'devlet'i ve devlet gücünü yüceltmek ve meşru hale getirmek olarak izah etmektedir. Böyle bir anlayışın temelinde ise *apriori* bir bireysellik, insanların bencil ve akıl dışı olduğu, arzu ve tutkularını kontrol edilemeyeceği, bu nedenle toplumsal yaşamlarını örgütleyebilmek adına 'devlet'in var olması gerektiği görüşü bulunmaktadır (Yalvaç, 2011: 16-17). Fakat 'politika'yı 'devlet'in varlığıyla özdeşleştiren bu yaklaşım, bir taraftan 'politika'nın evrensel boyutlarını anlamamızı güçleştirmekte, aynı zamanda politika bilimine siyasal hayatın sadece 'devlet'le mümkün olabileceği anlayışını etkin kılmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla politika bilimi açısından tek incelenecek olgu olarak 'devlet'i görmek, verimli ve tutarlı bir davranış olmayacaktır.

Devlet kavramı soyut bir olgudur ve gözlenebilme imkânı söz konusu değildir. Oysa politika bilimi somut, gözlenebilir insan davranışları olarak beliren siyasal nesnelere incelemektedir. Ayrıca bu nesnelere içerisindeki ilişki ağlarını ve nedensellik bağlarını da açıklamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla politika bilimi açısından siyasal kararların ortaya çıkmasında, devlet otoritesi etkili ve geçerli bir güce sahiptir. Fakat alınan siyasal kararların arkasında ‘devlet’i değil, devlet kuruluşunu yönetenlerin etkisinin yatmakta olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır.

Politika bilimi, devlet ve onun soyut kişiliğinin ötesinde somut gerçekleri bulup ortaya koymak amacıyla yönelik hareket etmektedir. Yalnız devlet hala bugünün koşullarında siyasal kuruluşların en geniş, en gelişmiş en iyi örgütlenmiş ve en kapsayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kapani, 2000: 43). Bu anlamda *devlet kurumu, politika bilimi* açısından soyut bir varlık olarak görülmekte ancak, etkin ve güçlü siyasal bir nitelik taşımaktadır.

Politikanın bilimsel olarak incelendiği süreçleri belirleyen, örgütleyen ve biçimlendiren devlet kurumudur. Politik sistem içerisinde ki bu devlet kurumu, organlardan, yetkilerden, iktidar ve haklardan oluşmaktadır. Bu anlamda devlet kavramının siyasal bilim kavramından daha sınırlı olduğu ortaya çıkmakta ve politika bilimi içerisinde devlet unsurunun sistemli bir ilişkiler ağı olduğu tanımlanmaktadır (Leslie, 1975: 66). Bu bağlamda klasik siyaset bilimi ‘devlet’in kuruluşu, temel işlevleri, amaçları, kurumları, vatandaşla ilişkileri gibi konular inceleyerek kendini sadece ‘devlet’e içkin bir faaliyet alanı olarak sınırlandırmıştır. Bu bakımdan klasik politika bilimi, devlet bilimi olarak anlaşılmaktadır.

Politika biliminin ‘devlet’i temel inceleme konusu olarak ele aldığı çalışmalara örnek, H. Laski’nin ‘Politikaya Giriş’ adlı eseri ile M. Prelot’un ‘Politika Bilimi’ adlı eserleri gösterilebilir. Ancak politika biliminin temel inceleme konusunun ‘devlet’le sınırlandırılması görüşü bugün artık aşılmış olup eleştiriye uğramaktadır. Bu eleştiri siyasal bilimciler tarafından yapılmakta, eleştirinin dayanak noktası ise bilimsel bir alanı tek bir inceleme nesnesine yönlendirmenin sınırları daraltacağı saptamasıdır (Dursun, 2012: 71).

Politika bilimi ‘devlet’i aşan ancak onu kapsayan bir özelliği sahiptir. Bundan dolayı devlet siyaset biliminin konusudur ama onunla sınırlandırılmaz anlayışı benimsenmiştir (Dursun, 2012: 72). Bu anlayışa göre, politika bilimi açısından devlet, yapısı, kurumları, işlevleri temsil ettiği iktidarın birey ve toplumla ilişkisi, dün olduğu

gibi bugünde doğrudan hayatımızı etkileyen kararların, uygulamaların ve tartışmaların tam ortasında varlığını sürdürmektedir. Bu durum politika bilimi ve devlet ilişkisinin güçlü bir şekilde devam ettiğini ve devam edebilirliğine dikkat çekmektedir (Özipek, 2010: 71).

Politika bilimi üzerine yapılan incelemelerde, yönetenlerin, iktidarların, bir yönetim sistemi olan rejimlerin, yapılarında ve kendi varlıklarında tarih boyunca değişiklikler yaşandığı gözlenmiştir. Ancak yaşanan tüm değişime rağmen devlet nesnel olarak varlığını hala devam ettirmektedir. Devlet, en demokratik olanından en otoriter ve totaliter olanına kadar, bugün modern anlayışı da dâhil edeceğimiz yapı içinde bireyler olarak üzerimizde başka hiçbir kurumun sahip olmadığı ölçüde belirleyiciliğe hala sahiptir. Bu açıdan politika bilimi içerisinde varlığı unutulmayan yegâne güç ‘devlet’tir. Varlığı ve etkisi devamlı olan devlet kavramı, siyaset bilimciler tarafından iktidarın dayanağı ve siyasal toplumun çatısı olarak düşünülmüştür. Aslında, tarihsel açıdan devlet, siyasal bir birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayan bir simge sembol olmuştur. Bu anlamda devlet sadece kavramsal geçerliliğe sahip bir düşünce ürünüdür. Devlet, insanlar onu düşündükleri için vardır (Kapani, 2000: 36).

Politika biliminin devlet kavramına yaklaşımı üzerine tartışmalar, ‘devlet’in politika biliminin sınırlarını belirlemesi üzerinde yürütülmüştür. Politika biliminin devlet kavramına yaklaşımı onu bir inceleme alanı olarak kabul etmesiyle yakından ilişkilidir. 1930’larda Amerika’da ortaya çıkan davranışçılık akımının politika biliminin devlet kavramına yaklaşımını değiştirmiştir. Politika bilimi davranışçılık akımı ile birlikte siyasi çözümleme yöntemini kurumlardan bireye doğru odaklamıştır. Bu süreç politik çözümleme yapısı olan ‘devlet’in, politika bilimi açısından teorik anlamda incelenmesinin ihmal edilmesine neden olmuştur. Bu ihmal edilmiş en önemli yapıları politik bilimin başat aktörleri olan İngiltere ve ABD olarak görülmektedir (Sarıbay, 2000: 111).

İngiltere ve ABD’de yapılan çalışmalarının etkisiyle devlet kavramı yerine hükümet ve daha yaygın olarak da politik sistem kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Devlet kavramının kullanım dışı kalarak yerini başka kavramlara bırakmasında, Nettl’in ifade ettiği gibi, özellikle ABD’de devlet geleneğinin olmayışı önemli rol oynamıştır. Bu açıdan ‘devlet’e karşılık gelen bir kavram olarak politik sistem, partiler, baskı grupları, kitle iletişim araçları gibi politik kurumlar ve yasal meşru kontrol araçlarını, politik süreçleri etkiledikleri dönem boyunca meşru olarak görülmüşlerdir. Politik çözümlemede ihmal edilen devlet kavramı, politika bilimi için 1980’lerde yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Rockman’a göre,

‘devlet’in yeniden politik çözümlenmenin konusu olarak gündeme gelmesi neoklasik iktisadın canlanmasıdır. Devlet faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi, toplumların çözümlenmesinde ‘devlet’e yeniden örgütleyici bir kavram olarak yer verilmesi bu kavramı yeniden ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, kamu otoritesi ile çıkar grupları siyaset bilimcilerin gündemine yeniden girmiş ve böylece devlet yeniden çağdaş politik sistemlerin önemli bir aktörü haline gelmiştir (Sarıbay, 2000:111).

DEĞERLENDİRME

‘Siyaset’ ve ‘Politika’ kavramlarının bilimselliği üzerine yapılan tartışmalarda etimolojik yaklaşım önem arz etmektedir. Bu doğrultuda yapılan etimolojik incelemede ‘siyaset’ teriminin temel anlamının özenle kullanıldığı görülüyorken, ‘politika’ sözcüğünün kullanılmasında aynı anlaşılabilirliğin ortaya çıkmadığı fark edilmektedir. Bu iki terimin dilbilimsel olarak birbirinden ayrıldığı birçok farklı anlamının varlığı gözden kaçırılmaktadır. Ayrıca etimolojik olarak farklı birçok anlam çağrıştıran bu iki sözcüğün aynı anda kullanılması uyumsuzluk ve belirsizlik yaratmaktadır. Bu belirsizliğin ortaya çıktığı nokta her iki sözcüğün tanımlanmasına yönelik yapılan yaklaşımda anlaşılmaktadır. ‘Siyaset’ sözcüğü eğitmek, yetiştirmek, düzenlemek anlamından geliştirilmiş yönetme bilgisi ve tekniği olarak tanımlanmakta, ‘politika’ terimi ise, ‘polis’ teriminden türeyerek polis’e ait olanları; siyasal yapı, siyasal rejim ve vatandaşların hakkı gibi süreçlerin anlaşılması ve açıklanmasına yönelik tanımlanmaktadır. Bu açıdan her iki terimin arasındaki bu etimolojik farklılığa rağmen ‘politika’ ve ‘siyaset’ sözcüklerini aynı anlamı ifade ediyor düşüncesiyle kullanılması önemli bir eksikliği yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amaçlarından birisi bu iki terim arasındaki dilbilimsel farklılığının anlaşılmasına ışık tutmaktır.

Politika kavramı üzerine yapılan tanımlamalarda politikanın ne kadar geniş bir alan hükmettiği gerçeği ile karşılaşılmaktadır. Bu gerçek ‘savaş’ın engellenmesinden, ‘savaş’ın başlamasını oluşturabilecek bir gerçekliktir. Çoğu kez adil yaşam, düzen ve uzlaşmanın temel kavramı olarak da kullanılmaktadır.

Politika olgusunun bilimselliği üzerine farklı birçok düşünce ve farklı teorik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Tüm bu yaklaşımlara rağmen politika olgusunun modern dönemde bile, kamusal hayat ve devlet için mi vardır, yoksa sosyal yaşamın ana unsuru mudur tartışması devam etmektedir. Bu durum politika olgusunun bilimselliğinin tartışılması ve anlaşılması sürecinde kesin yargılara

varılamayacağını göstermektedir. Bu anlamda politika bilimine yönelik her tanım politik bilimin sadece bir yüzünün anlaşılmasını katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla politika olgusunun ve politika biliminin, günümüze nasıl geldiğini, doğuş sürecini ve hangi konuların politika biliminin inceleme alanı içerisinde yer aldığını yönelik izah, politika olgusunun bilimselliği yönünde ki tartışmaları önemli ölçüde sınırlandırmaktadır.

Günümüz de politika bilimi yaşanan tüm olumlu gelişmeler neticesinde tartışılmış olan klasik bilimsellik sorununun uzağında durmaktadır. Özellikle politika biliminin bilimsellik sorunu, yerini bilimsel bir perspektifte ele alış ve kabul ediş sürecine bırakmış bulunmaktadır. Ancak politika biliminin, bugün hala varlığı devam eden önemli sorunsalı, devlet ve iktidar ile olan ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü politika biliminin sınırlarını, incelediği konular belirlemektedir. Tarih boyunca ana konu olarak devlet olgusunu ele alan politika biliminin artık bu klasik yaklaşımı geride bırakıp bırakmadığının anlaşılması güç görünmektedir.

Siyaset teorisyenleri politika bilimini, siyaset devlet için vardır anlayışından kurtarmak için çeşitli fikirler, yaklaşımlar, görüşler sunmuştur. Bu minvalde ‘iktidar’ kavramı politika biliminin sınırlarının genişleten yeni bir konu alanı olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla günümüzde, politika biliminin konusunun özünü oluşturan siyasal faaliyetler ve iktidar olgusu, sosyal bilimlerin bir dalı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Netice olarak politika biliminin konusu üzerine farklı birçok yaklaşımın çıktığı görülürken, aynı zamanda politika biliminin devleti esas alan ana bakış açısının değişime uğradığı fakat varlığının devam ettiği gerçeğiyle karşılaşmaktadır.

Bu çalışmanın temel amaçlarından birisi, siyaset ve siyaset bilimi kavramlarının yerine politika ve politika bilimi kavramlarını kullanarak mevcut kuramsal çerçeve tartışılmaya çalışılmıştır. Diğer yandan bu doğrultuda, devlet olgusu politika için vardır sorusu modern anlamda politika biliminin konularına değinilerek açıklanması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak klasik anlamda devlet politika bilimi için ana konu olarak varlığını devam ettirmektedir. Ancak politika bilimi için artık incelenen tek nesne devlet değildir. Çağdaş dönemde bu yaklaşım akamete uğramıştır. Devlet konusu hala önemlidir ancak, iktidar olgusu çağdaş politik bilimlerin önemli temel konularından birisi olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla iktidarın bir inceleme konusu olması, parlamentonun, seçimlerin, politik partilerin, vb. siyasal iktidarı ilgilendiren tüm siyasal alanı içerisinde kapsayacak

şekilde politika biliminin sınırlarının genişlemesine neden olmuştur. Bu açıdan siyasal sistemi ilgilendiren tüm konular artık çağdaş politika bilimini incelediği temel konular olmuştur. Devlet olgusu artık klasik anlamda sınırlandırdığı doğum sancıları çeken politika bilimi perspektifiyle karşı karşıya değildir. Devlet, politika bilimi açısından vazgeçilmez bir kavram olarak varlığını sürdürmektedir ancak, modern dünyayı ele alan çağdaş politik bilimler devlet olgusunun etkisini önemli ölçüde zayıflatmış durumdadır.

Kaynakça

- Akçalı, N. (1995), *Siyaset Bilimine Giriş*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aristoteles. (2013), *Politika*, çev. M. Telli, İstanbul: Ark Kitapları.
- Beriş, H. E. (2012), *Siyaset Biliminin Doğuşu Gelişimi, Ü. Özdağ içinde, 21. Yüzyılda Prens Devlet ve Siyaset Yönetim*. Ankara: Kripto.
- Çam, E. (2005), *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul: Der Yayınları.
- Daver, B. (1969), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Doğan Yayınları.
- DeLespinasse, P. (2008), *Basic Political Concepts*, Switzerland: http://textbookequity.org/oct/Textbooks/deLespinasse_PoliticalConcepts.pdf (Erişim Tarihi 11.03.2015),
- Dursun, D. (2012), *Siyaset Bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Dursun, D. (2013), *Siyaset ve Siyaset Bilimi*, D. Dursun içinde, *Siyaset Bilimi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Duverger, M. (1964), *Politikaya Giriş*, (çev.) S. Tiryakioğlu, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Gözler, K. (2009), *Devletin Genel Teorisi*, Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Heywood, A. (2013), *Siyaset*, (çev.) B. B. Özipek, İstanbul: Adres Yayınları.
- Hix, S., M. Whiting. (2012), *Introduction to Political Science*, London: University of Londo http://www.londoninternational.ac.uk/sites/default/files/programme_resources/lse/lse_pdf/subject_guides/ps1172_ch1-4.pdf (Erişim Tarihi 16.03.2015),
- İlhan, N. (2011), "Bir Etimoloji Denemesi", *Turkish Studies Dergisi*-Volume 6/1, p. 467-475.
- Kışlalı, A. T. (1999), *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Kitapevi.
- Kurumu, T. D. (2015, 04 01), <http://www.tdk.gov.tr>. 04 01, 2015 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr>: <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı
- Küçükalp, D. (2012), *Siyaset Olgusunun Doğası*, A. Y. Sarıbay içinde, *Siyaset Sosyolojisi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Leslie, L. (1975), *Politika Biliminin Temel Sorunları*. (çev.) T. Karamustafaoğlu, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Minogue, K. (2002), *Siyaset ve Despotizm*, (çev.) Ü. Gündoğan, Ankara: Liberte Yayınları.
- Münci, K. (2000), *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdağ, Ü. (2012), Sunum. Ü. Özdağ içinde, *21. Yüzyılda Prens Devlet ve Siyaset Yönetim*, Ankara: Kripto.
- Özipek, B. B. (2010), Devlet, M. Türküne içinde, *Siyaset*. İstanbul: Opus Yayınları.
- Öztekin, A. (2013), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Poggi, G. (2011), The nation-state, D. Caramani içinde, *Comparative Politics*. United State: Oxford University press.
- Pradeep, K. K. (2011), *Political Science*. India Kerela: University of Calicut
<http://www.universityofcalicut.info/syl/PoliticalScience.pdf>
(Erişim Tarihi: 21.03.2015),
- Sarıbay, A. Y. (2000), *Global Bakışla Politik Sosyoloji*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sarıbay, A. Y., Ögün, S. S. (2006), *Politik Bilim*, Bursa: Aktüel Yayınları.
- Sartori, G. (1996), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (çev.) T. Karamustafaoğlu, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Saybaşıllı, K. (1999), *Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar*, Ankara: Doruk Yayınları.
- Tansey, S. D. (1995), *Politics: The Basic*, USA: Routledge Press.
- Turan, E. (2013), *Siyaset Bilimine Giriş*, Konya: Palet Yayınları.
- Türk, F. (2011), Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar, B. Dural içinde, *Siyaset Bilimi'nde Kuram-Yöntem-Güncel Yaklaşımlar*. İstanbul, Kriter Yayınevi.
- Türküne, M. (2009), Siyaset Kavramı, M. Türküne içinde, *Siyaset*, İstanbul: Opus Yayınları.
- William A. Welsh (1973), *Studying Politics*, United States of America: Praeger Publishers.
- Yalvaç, F. (2011), Devlet, A. Eralp içinde, *Devlet ve Ötesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.